

DOI 10.31651/2524-2660-2020-1-172-176

ORCID 0000-0002-6999-3333

КАСЬЯН Тетяна Костянтинівна,

заслужена художниця України, кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: tat.kasyan@gmail.com

ORCID 0000-0002-3440-8595

ФІЗЕР Іван Васильович,

заслужений художник України, доцент кафедри образотворчого
та декоративно-прикладного мистецтва,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: fizer-ua@ukr.net

УДК 378.091.31-021.464-057.875:005.336.2]:7.049.6(045)

РОЗВИТОК ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДЕКОРАТИВНОГО НАТЮРМОРТУ

У статті розглядається важлива проблема набуття фахових компетентностей під час виконання студентами самостійної роботи з декоративного натюрморту, які впливають на художньо-образне мислення, творчу уяву майбутніх художників і педагогів з образотворчого мистецтва. Для сучасної системи художньої освіти характерним є перехід від занять, спрямованих ні лише на досягнення академічної грамотності зображення та засвоєння технічних навичок, а до завдань, орієнтованих на розвиток творчих здібностей, образного мислення, творення індивідуальної художньої манери студента. Тому саме розвиток таких компетенцій знайшов відображення у самостійних завданнях «Декоративний натюрморт» з дисципліни «Академічний живопис». Зокрема в процесі виконання практичних самостійних робіт студент набуває навички інтерпретації натуралістичних форм академічної постановки натюрморту для створення творчих робіт засобами декоративного живопису. На основі дослідження виявлено, що під час виконання самостійного завдання «Декоративний натюрморт» формуються знання про стилізацію, кольорові співвідношення, умовну перспективу або її відсутність, особливості передачі орнаментики тощо, вміння творчо та художньо-образно мислити. Проведене дослідження має практичне значення, яке повинно активізувати творчу діяльність, сприяє розвитку творчої уяви і художньо-образного мислення студентів, формувати фахівця, здатного розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійно-педагогічній та мистецькій діяльності, спонукати до безперервного саморозвитку і самовдосконалення.

Ключові слова: декоративний натюрморт; стилізація; творча уява; художньо-образне мислення; фахові компетентності; образотворче та декоративне мистецтво.

Постановка проблеми. Для сучасного етапу розвитку системи художньої освіти характерним є перехід від занять, спрямованих ні лише на досягнення академічної грамотності зображення та засвоєння технічних навичок, а до завдань, орієнтованих на розвиток творчих здібностей, обра-

зного мислення, творення індивідуальної художньої манери студента. Тому саме розвиток таких компетенцій знайшов відображення у самостійних завданнях «Декоративний натюрморт» з дисципліни «Академічний живопис». Зокрема в процесі виконання практичних самостійних робіт студент набуває навички інтерпретації натуралістичних форм академічної постановки натюрморту для створення робіт засобами декоративного живопису. Це активізує творчу діяльність, сприяє розвитку художньо-образного мислення і креативності студентів, формує фахівця, здатного розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійно-педагогічній та мистецькій діяльності, спонукає до безперервного саморозвитку і самовдосконалення.

Мета статті. Вивчення набуття фахових компетентностей під час самостійної роботи студентів над декоративним натюрмортом, як необхідної складової навчального процесу у процесі підготовки майбутніх художників і вчителів образотворчого мистецтва у закладах мистецької освіти різного підпорядкування приділено недостатньо уваги. Саме тому метою статті є розкриття означеної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Існує поширена думка, що декоративні стилі не вписуються в академічну програму з образотворчого мистецтва і суперечать основним мальовничим правилам. Насправді, всі методики і принципи декоративного стилю випливають безпосередньо з академічної програми, є подальшим її розвитком і безперервною еволюцією всього академічного мистецтва.

Натюрморт був предметом уваги багатьох вітчизняних мистецтвознавців А. Зорко [1] В. Лучука [2], [3] та ін.

Академічна побудова натюрморту описано у всіх підручниках з образотворчого мистецтва.

Проблемам розвитку художньо-образного мислення і творчої уяви майбутнього художника та вчителя образотворчого мистецтва у процесі роботи над натюрмортом у різних аспектах, зокрема методам і прийомам стилізації, присвячували свої дослідження науковці А. Король [4], О. Музика [5], М. Пічкур [6], [7], Г. Сотська [8], Т. Стрітьєвич [9] та інші автори.

Особливості розвитку декоративного натюрморту висвітлені в працях І. Болотіной [10] та інших авторів.

Відомим фактом є те, що «натюрморт (фр. *nature morte*, італ. *natura morta*, букв. – мертва природа; гол. *stilleven*, нім. *stilleben*, англ. *still life*, букв. – тихе або нерухоме життя) – жанр, присвячений зображенню речей, які оточують людину, розміщених, як правило, у реальному побутовому середовищі й композиційно організованих у єдину групу. Крім неживих предметів (наприклад, предметів домашнього використання), у натюрморті зображують об'єкти живої природи, ізольовані від звичайних зв'язків і тим самим перетворені в річ – рибу на столі, квіти в букеті тощо» [8]. «Спеціальна організація мотиву (постановка) – один з основних компонентів образної системи жанру натюрморту» [1, с. 36].

Мистецтвознавець І. Болотина звертає увагу на те, що виникнення передумов «появи натюрморту не академічного, а живого, життєвого, художнику потрібно було в натурі побачити мотиви не менш цікаві для втілення на полотні, ніж всі мальовничі теми. Цьому повинен був передувати тривалий процес поглиблення, вдосконалення і одночасно «спрощення» мистецтва, яке мало відмовитися від «високих» академічних сюжетів і звернутися до реального життя» [10, с. 7].

Декоративний натюрморт є одним із найпоширеніших жанрів живопису, який має свою історію. Як самостійний жанр у мистецтві декоративний натюрморт з'явився на рубежі XIX – XX ст. в епоху зародження хвилі найрізноманітніших напрямків.

У декоративному натюрморті художники намагались обмеженими засобами передати різнобарвність оточуючих його предметів, прагнули кожному мазку передати пульсацію життя, свій настрій, своє бачення навколишнього світу. Таким чином художник впливає на глядача через асоціативні почуття, уявлення і думки, що виникають при сприйнятті зображеного. Основна умова створення повноцінного художнього образу в цьому жанрі є поєднання колориту, ритму, динаміки композиційного

центру з тим емоційним настроєм який у нього заклав художник.

Головне завдання декоративного живопису – будити в людині почуття прекрасного, змушувати його замислюватись над незвичайною сутністю у звичайних предметах, тобто поглянути під іншим кутом на навколишній світ.

Науковець М. Пічкур наголошує на тому, що процес роботи над композицією складається з низки послідовних етапів: емоційно-образного сприйняття світу – задуму – творчих пошуків – добору виражальних засобів, технічних прийомів діяльності, що сприяє матеріалізації проектного задуму [6–7].

Основним завданням у декоративному натюрморті є стилізація предметів, виявлення особливостей природи, створення образного рішення твору, який полягає у перетворенні просторової глибини зображення на умовне площинне, або зі спрощеним умовним об'ємом. Стилiзація відбувається за рахунок спрощення чи ускладнення форм і деталей, кольору, за допомогою умовних прийомів.

Під стилізацією мається на увазі об'єднання предметів, іноді спостерігається повна відмова від передачі обсягу зображуваних предметів, а для ускладнення форми зазвичай використовуються елементи декоративного орнаменту. Автор має можливість стилізувати предмет на свій розсуд.

Науковець О. Я. Музика стверджує, що «образне і змістовне бачення – одна із найважливіших сторін особистості художника. Воно є основою зображальної творчості. Тому проблема розвитку якостей художньо-образного мислення і творчої уяви студента у навчанні повинна розглядатись як провідна умова фахової підготовки кваліфікованого спеціаліста з високим творчим потенціалом» [5, с. 52].

Крім того необхідне «систематична і постійна включеність у творчість і пошук нового при виконанні всіх видів діяльності, вимога не дозволяти стандарту і шаблонам проявлятися ніде» [11, с. 93].

У роботі над декоративним натюрмортом можна навчитися володіти засобами кольору, ритму об'єднувати різні предмети, бачити не тільки окрему річ на ізольованому тлі, а предмети в їх взаємозв'язку.

Метою самостійної роботи з декоративного натюрморту є:

- ознайомлення із теоретичними основами законів побудови декоративної композиції натюрморту;
- набуття базових знань з технології роботи основними матеріалами, задіяними у декоративному натюрморті;

- формування практичних навичок з виконання площинних декоративних композицій натюрморту;

- засвоєння основних прийомів створення декоративного натюрморту;

- формування й розвиток професійного і креативного мислення майбутніх художників і викладачів образотворчого мистецтва;

- ознайомлення з основами формоутворення;

- набуття знань з побудови композиції орнаменту.

Під час виконання самостійної роботи з декоративного натюрморту студенти повинні набуті наступні фахові компетентності: базові (організаційні, мистецтвознавчі) та спеціальні (художньо-творчі, технологічні), а саме:

- здатність грамотно використовувати знання з побудови декоративної композиції;

- здатність володіти професійним термінологічним апаратом;

- здатність використовувати знання українського мистецтва, історії мистецтва, прийомів провідних майстрів та втілювати їх у декоративної композиції натюрморту;

- здатність володіння художніми матеріалами (гуаш, акварель, туш, темпера, акрил, білий або тонований папір, олівець тощо);

- здатність застосування виразних образотворчих засобів для створення орнаментальних композицій;

- здатність художньо-образного мислення виявляти орнаментально-ритмічну основу академічної постановки натюрморту, творчо інтерпретувати її, стилізувати, працюючи за відносною уявою та обмежуючись в палітрі кольорів.

Результатами навчання під час самостійної роботи, використовуючи набуті уміння і знання з виконання завдання «Декоративний натюрморт», студенти можуть:

- аналізувати декоративні сучасні твори митців, розкривати особливості їх образної мови;

- грамотно визначати базові принципи побудови композиції декоративного натюрморту в означеному форматі;

- практично застосовувати теоретичні та технологічні засоби побудови композиції декоративного натюрморту;

- виконувати індивідуальну, зокрема курсову, роботу, вирішуючи художньо-образні задачі з використанням технологій декоративного живопису;

- виконувати образну мову орнаментальних композицій і визначати засоби вира-

зності (лінія, колір, тон, композиція) у декоративному натюрморті;

- орієнтуватися в основних стилях і напрямках декоративного мистецтва орнаменту;

- використовувати набуті знання і вміння в практичній діяльності художника і вчителя образотворчого та повсякденному житті.

Набуті компетентності повинні бути використані в подальшому при вивченні та опануванні наступних дисциплін: декоративний живопис, декоративно-прикладне мистецтво (батик, паперова пластика, витинанка, монументальне мистецтво).

Основними формами організації навчального процесу є консультації педагога, а також самостійна робота з аналогами, літературою, репродукціями, відвідування музеїв, виставкових зал, фахових виставок тощо, що сприяє розвитку образного мислення та творчих здібностей майбутніх художників. Набуті знання з декоративного живопису закріплюються у процесі виконання практичних робіт. Самостійне завдання «Декоративний натюрморт» є частиною завдань з дисципліни «Академічний живопис» та завершується диференційним заліком або екзаменом у другому та третьому семестрах.

Висновок. Таким чином, у навчальному процесі виконання самостійного завдання «Декоративний натюрморт» важливою складовою є оволодіння певними знаннями та навиками. У процесі зображення декоративних натюрмортів формуються знання про стилізацію, кольорові співвідношення, умовну перспективу або її відсутність, особливості передачі орнаментики тощо, вміння творчо та художньо-образно мислити.

Опанування студентами цим жанром можливе за умови вивчення його теоретичних основ та осмисленого використання на практиці.

Створення декоративного натюрморту на основі академічної постановки допомагає студентів творчо переходити від натури до вирішення стилізованої композиції та втілення її в різних матеріалах.

Призначення і зміст декоративного твору вимагають вибору таких матеріально-технічних засобів, за допомогою яких можна найбільш повно виразити ідейно-творчий задум художника. Декоративний натюрморт допомагає глядачеві побачити красу світу, укладену в самих повсякденних речах, виховує увагу до навколишнього світу, прагнення досягнути його сенсу.

Виконання студентом завдання з декоративного натюрморту під час самостійної

роботи впливає на його художньо-образне мислення, творчу уяву та відбувається набуття фахових компетентностей які стануть до потреби майбутнім художникам і педагогам з образотворчого та декоративного мистецтва в їх подальшій фаховій діяльності.

Перспектива подальших досліджень полягає в комплексному вивченні набуття фахових компетентностей під час виконання самостійного завдання з декоративного живопису, зокрема натурних постановок з людиною та пейзажних композицій.

Список бібліографічних посилань

1. Зорко А.Є. Натюрморт у класичному живописі та академічній художній освіті. *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство: Збірник наукових праць*. 2011. Вип. 25, С. 36–43.
2. Лачук В.В. Становлення українського натюрморту: аналіз стилевих особливостей. *Культура і мистецтво у сучасному світі: Збірник наукових праць*. Київ: КНУКіМ, 2009. Вип. 10, С. 186–194.
3. Лачук В.В. Сучасний український натюрморт: проблема співвідношення традицій та новаторства. *Вісник КНУКіМ. Мистецтвознавство: Збірник наукових праць*. 2009. Вип. 20, С. 73–79.
4. Король А.М. Декоративна стилізація в натюрморті URL: <http://intkonf.org/korol-am-dekorativna-stilizatsiyi-v-naturmorti/> (дата звернення 10/11/2019).
5. Музика О.Я. Проблеми підготовки сучасного вчителя: *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань: Жовтий О.О., 2013. Вип. 7. С. 46–54.
6. Пічкур М.О. Метод стилізації як засіб творчого розвитку майбутнього дизайнера на заняттях з композиції. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2014. № 10(3). С. 105–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_10%283%29_18 (дата звернення 10/11/2019).
7. Пічкур М. О. Сутність і значення методу стилізації в опануванні майбутнім дизайнером практичних основ композиції. *Традиції і новітні технології у розвитку сучасного мистецтва: Збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Черкаси: Видавець Вовчок О.Ю., 2015. С. 115–117.
8. Сотська Г., Шмельова Т. Словник мистецьких термінів. Херсон: Стар, 2016. 52 с.
9. Стрітьєвич Т. М. Розвиток фахової компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва: *Збірник наукових праць Центральноукраїнського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2017. Вип. 150. С. 107–110.

10. Болотина І. С. Русский натюрморт. М.: Искусство, 1993. 132 с.
11. Ермолаева-Томина Л. Б. Психология художественного творчества: учебное пособие для вузов. М.: Академический Проект, 2003. 304 с.

References

1. Zorko, A. E. (2011). Still Life in Classical Painting and Academic Art Education. *Bulletin of the Kiev National University of Culture and Arts. Series: Art Studies: Collection of Scientific Papers*. 25, 36–43.
2. Lachuk, V. V. (2009). Formation of the Ukrainian still life: an analysis of style features. *Culture and Art in the Modern World: A Collection of Scientific Papers*. 10, 186–194.
3. Lachuk, V. V. (2009). Modern Ukrainian still life: the problem of correlation of traditions and innovations. *Bulletin of the Kiev National University of Culture and Arts. Series: Art Studies: Collection of Scientific Papers*. 20, 73–79.
4. King, A. M. Decorative stylization in still life. Retrieved 10/11/2019, from <http://intkonf.org/korol-am-dekorativna-stilizatsiyi-v-naturmorti/>.
5. Musuca, O. Ya. (2013). Problems of preparation of the modern teacher. *Collection of scientific works of the Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychyna*. Uman: Zhovtij, O.O. 7, 46–54
6. Pichkur, M. O. (2014). Styling method as a means of creative development of the future designer in the composition classes. *Problems of preparation of the modern teacher*. 10(3), 105–110. Retrieved 10/11/2019, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_10%283%29_18.
7. Pichkur, M. O. (2015). The essence and significance of the styling method in mastering the practical basis of composition by the future designer. *Traditions and new technologies in the development of contemporary art: Collection of materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference*. Cherkasy: Publisher Vovchok O.Yu. 115–117.
8. Sotskaya, G., Shmelyova, T. (2016) Dictionary of artistic terms. Kherson: Star Publishing House. 52.
9. Stritievich, T. (2017). The development of professional competence in the process of professional training of future teachers of fine arts. *Collection of scientific works of the Central Ukrainian State Pedagogical University. Series: Pedagogical Sciences*. 150, 107–110.
10. Bolotina, I. S. (1993). Russian still life. Moscow: Art. 132.
11. Ermolaeva-Tomina, L. B. (2003). Psychology of artistic creativity: a textbook for universities. Moscow: Academic Project. 304.

KASIAN Tatiana,

Honored Artist of Ukraine, PhD, Associate Professor, Head of Fine and Applied Arts Department, Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy

FIZER Ivan,

Honored Artist of Ukraine, Associate Professor, Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy

DEVELOPMENT OF STUDENTS' PROFESSIONAL COMPETENCE IN CONDITIONS OF INDIVIDUAL WORK FROM DECORATIVE LIFE

Summary. Introduction. The article deals with the important problem of acquiring professional competencies in the performance of students' individual work on decorative still life, which influence the artistic and figurative thinking, creative imagination artists and educator in the fine arts.

Purpose. The study of the acquisition of professional competences during the students' individual work on decorative still life, as a necessary component of the educational process in the preparation of future artists and teachers of fine arts in institutions of artistic education of

various subordination paid little attention. That is why the purpose of the article is to reveal the identified problem.

Methods. Methods of organization and implementation of educational, cognitive and creative activities are divided into by source of information:

- verbal: lecture on the use of computer information technology, explanation, story, conversation;
- visual: observation, illustration, demonstration;
- practical: exercises, outlines, sketches, drawings, etudes.

Results. On the basis of there search it is revealed that in the course of performing the individual task «Decorative still life» knowledge of stylization, color relationships, conditional perspective or its absence, features of the transmission of ornaments, etc., the ability to think creatively and artistically and figuratively reason.

Originality. On the basis of the analys is of the works of scientists the problem of development of artistic and figurative thinking and creative imagination of the future artist and teacher of fine arts has been revealed. The professional competences of students in the process of individual work on decorative still life are characterized.

Conclusion. Performing a student's task of decorative still life during his individual work in fluencies his artistic thinking, creative imagination and acquires professional competencies that will be necessary for future artists and educators in fine and decorative art in their further professional activity.

Keywords: decorative still life; stylization; creative imagination; artistic and figurative thinking; professional competences; fine and decorative art.

Одержано редакцією 10.12.2019
Прийнято до публікації 08.01.2020